

Vertrouwen in de verkiezingen

Prodemos Docentendag Maatschappijleer (12-04-2024)
Dr. Joris Gijsenbergh, senior onderzoeker bij de Kiesraad

Inleiding

- Hoeveel vertrouwen is er nog?
- Hoe houden we verkiezingen eerlijk, transparant en controleerbaar?
  - De rol van de Kiesraad
  - Het verbeterde telproces
  - Wat kunnen docenten doen?
- Tot slot: discussie/vragen

A 10x6 grid of dots is shown on a light blue background. The dots are arranged in a regular grid. A red hexagon is located at the bottom center of the grid, specifically at the intersection of the 4th column and the 6th row from the top. The text "Hoeveel vertrouwen is er nog?" is centered in the grid.

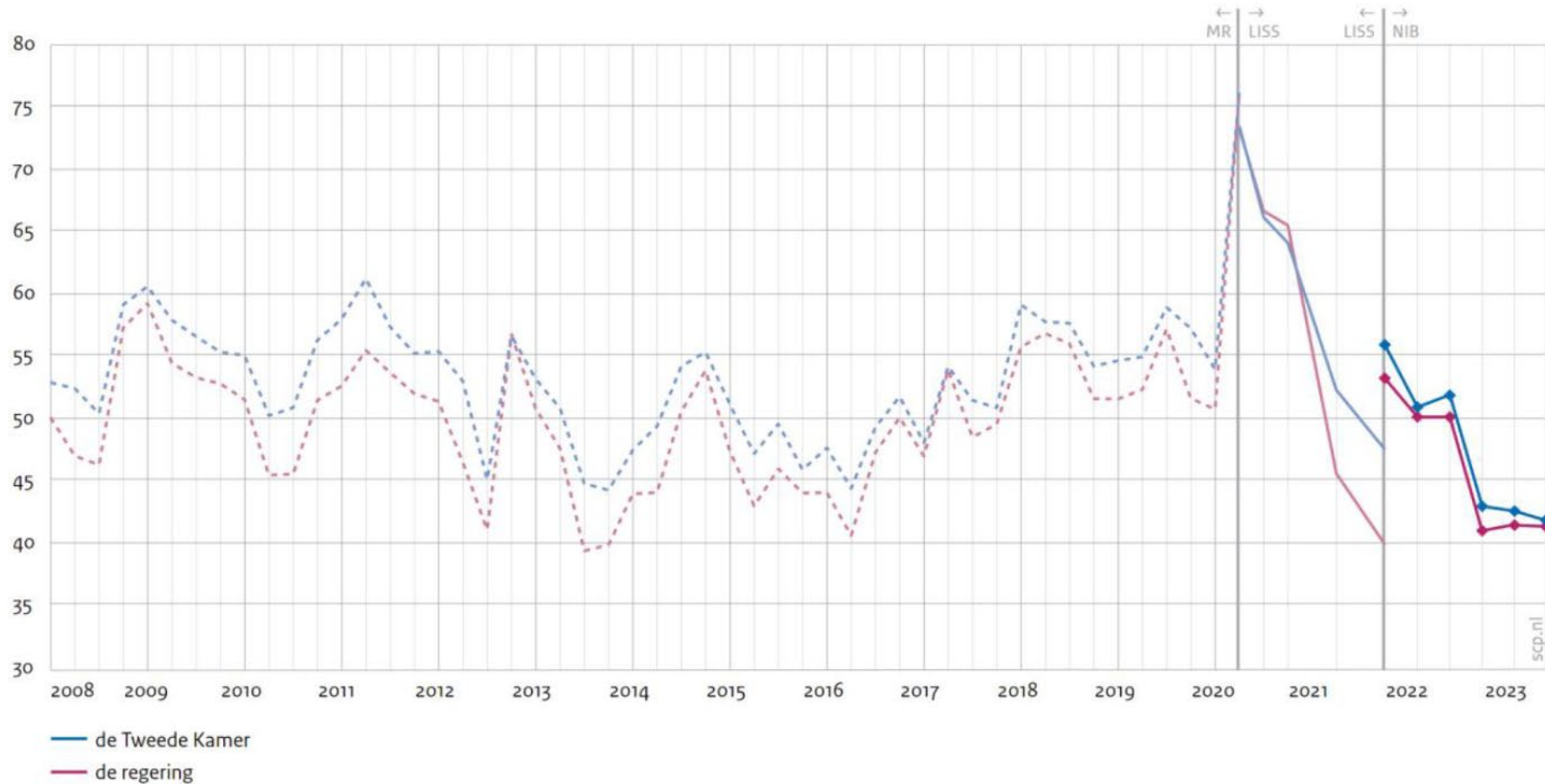
Hoeveel vertrouwen is er nog?

Eerst: wat bedoelen we met vertrouwen?

- Vertrouwen in politici/politiek
- Vertrouwen in het parlement/regering
- Vertrouwen in de democratie/verkiezingen

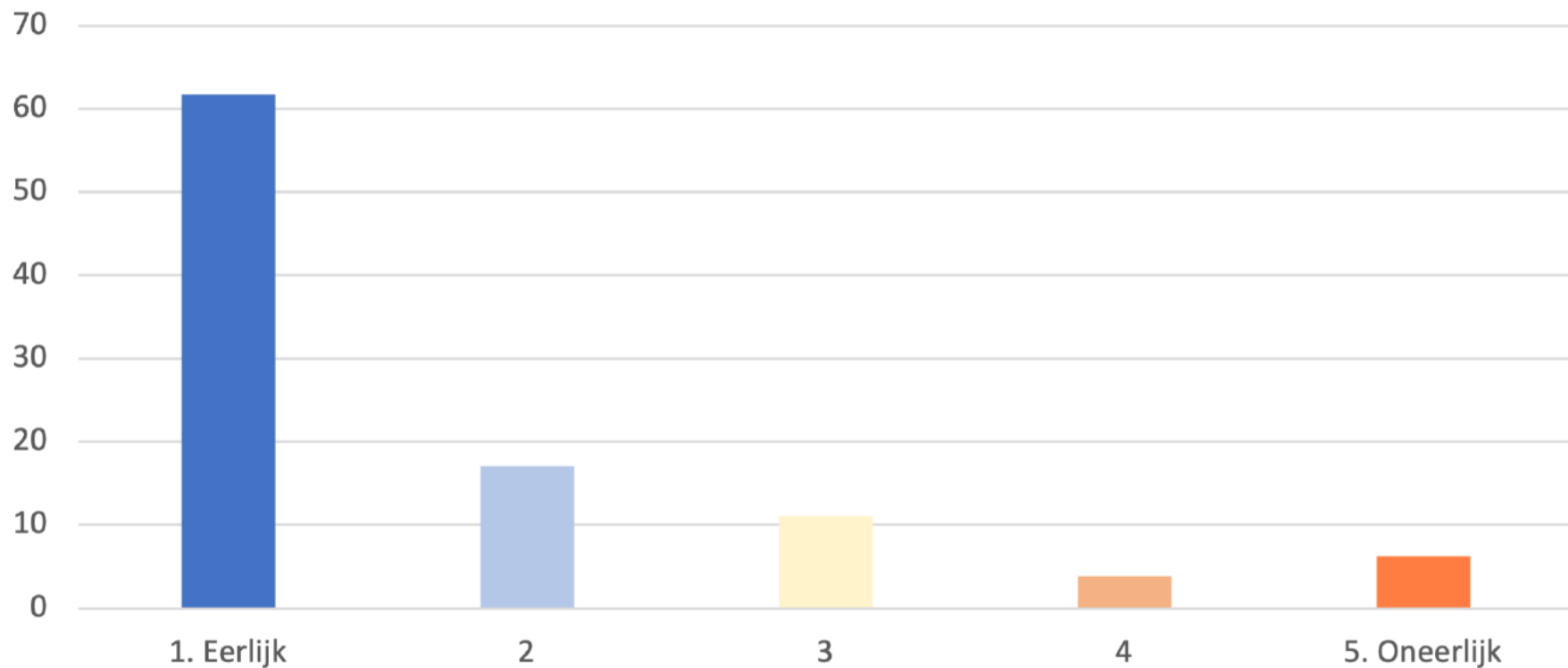

Figuur 1.2 Vertrouwen in de Tweede Kamer en de regering, bevolking van 18+, 2008-voorjaar 2023
(in procenten)^a

Figuur 1. Vindt u dat de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen eerlijk of oneerlijk zijn verlopen?

Tweede Kamerverkiezingen eerlijk of oneerlijk verlopen? (%, NKO 2021)

NKO 2021. Data gewogen naar achtergrondkenmerken en stemkeuze. N=3294.

The image features a light blue grid background with a red hexagon at the bottom center. The grid consists of 10 vertical and 6 horizontal lines, creating a 9x5 grid of squares. Small dark blue dots are located at each intersection of the grid lines. The text "De rol van de Kiesraad" is centered in the grid.

De rol van de Kiesraad

Rol Kiesraad bij Europees Parlementsverkiezing

- **Centraal stembureau:** stelt uitslag van de verkiezingen vast
- Daarnaast: expertisecentrum en adviseur van regering en parlement

A light blue rectangular area is centered on a white background. Inside this area, a grid of dark blue dots is arranged in 6 rows and 10 columns. The dots are connected by thin, dark blue horizontal and vertical lines, forming a grid pattern. In the center of the grid, the text "Het telproces" is written in a dark blue, sans-serif font. At the intersection of the 4th column and 5th row from the top-left, there is a red hexagon instead of a blue dot.

Het telproces

Bestaande waarborgen

Papier en potlood

Grote rol vrijwilligers

Het hele proces is transparant

- Toekijken
- Notities maken
- Foto's maken
- Het proces-verbaal fotograferen
- Eventueel bezwaar indienen

Tellen van de stemmen

Op deze locatie worden vanaf ..... uur de stemmen geteld. U mag daar bij zijn. Welkom!

Dit mag u doen

Toekijken

U mag toekijken, maar niet helpen met tellen. De tellers en de stembureauleden tellen de stemmen. Hinder het telproces en de stembureauleden niet.

Notities maken

U mag aantekeningen, foto's en video's maken voor eigen gebruik.

Bezwaar maken

Denkt u dat iets niet goed verloopt? Dan kunt u bezwaar maken. Een stembureaulid noteert uw bezwaar op een proces-verbaal.

Let op!

Vraag eerst toestemming

U mag niet zonder toestemming foto's of video's verspreiden waarop stembureauleden en tellers herkenbaar in beeld zijn.

Wacht tot alle stemmen zijn geteld

Als de stembureauleden klaar zijn met tellen mag u een foto maken van de aantallen. De handtekeningen mag u niet fotograferen.

Extra waarborgen per 1 januari 2023

- Vervoer en opslag aangescherpt.
- Iedereen kan actief volgen en natellen hoe de uitslag tot stand komt. Uitslagen van alle stembureaus zijn openbaar.
- Kiezers kunnen bezwaren indienen.
- Telfouten opsporen en corrigeren nu eerder mogelijk door double checks.

Elke **stem** ► telt

Keten van uitslagvaststelling (oud)

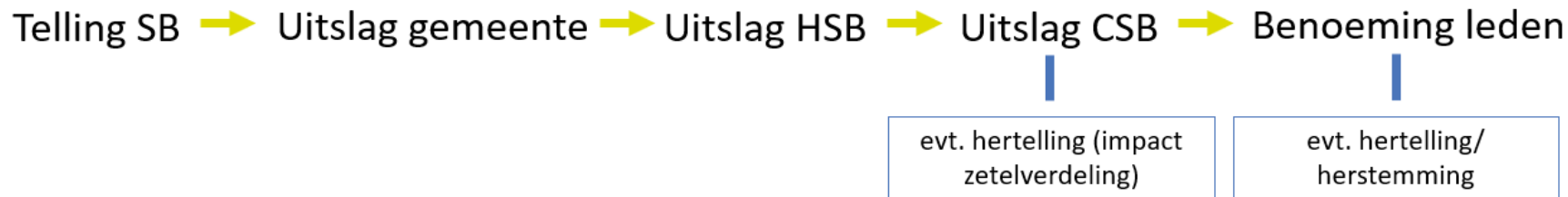
SB: stembureau

HSB: hoofdstembureau

CSB: centraal stembureau

Oud proces

*Correctie telfouten
alleen aan het eind
van het proces*

Keten van uitslagvaststelling (nieuw)

SB: stembureau

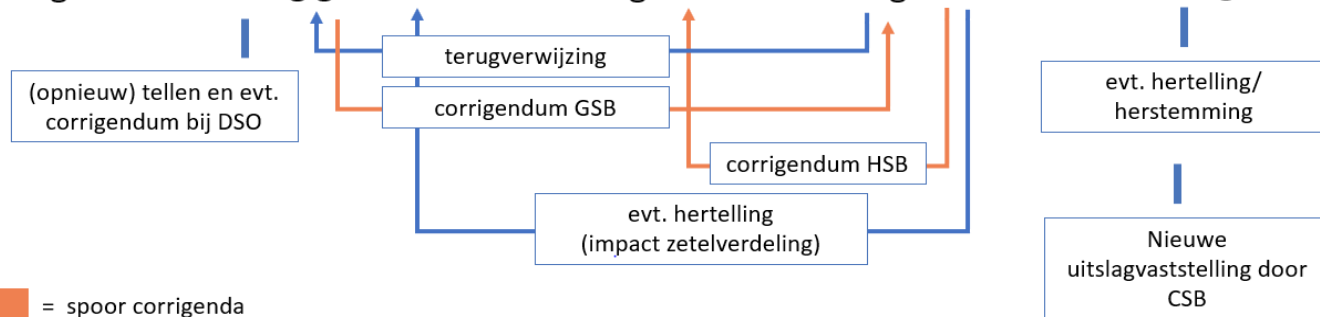
HSB: hoofdstembureau

GSB: gemeentelijk stembureau (nieuw)

CSB: centraal stembureau

Nieuw proces

Telling SB → Uitslag gemeente → Uitslag HSB → Uitslag CSB → Benoeming leden

 = spoor corrigenda

**Eerder corrigeren én
elke stem telt:
meer communicatie
In het proces**

De rol van docenten

Informatievoorziening en desinformatie

"Ja vriend, als ik stem doe ik mee aan dit corrupte systeem waarbij er gefraudeerd word zodat jullie toch nooit zullen winnen. Zorg maar liever dat jullie mensen paraat hebben om de telling streng te controleren want dat deugd voor geen ruk"

Bestrijding van desinformatie

Uitleg over de waarborgen van de verkiezingen:

- Papier en potlood
- Grote rol van vrijwilligers
- Transparantie van stembokje tot uitslag
- Nieuwe waarborgen: vervoer, meldingen, double checks.

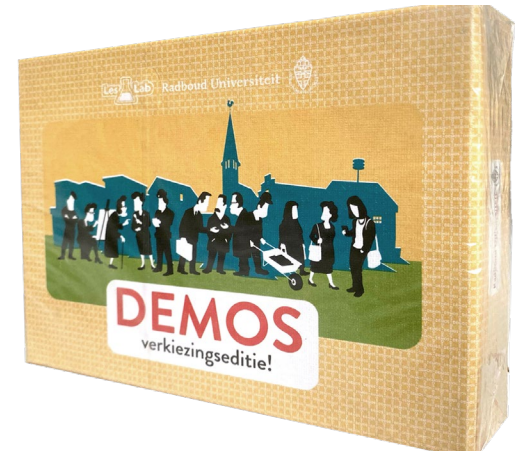
Luister naar de zorgen van scholieren en [jongeren](#), en zet hun bijdragen op [social media](#) in in je les.

Uitleg over verschil tussen prognose en uitslag.

Zie het [filmpje van de Kiesraad](#) over het telproces.

Uitleg over pluralisme. NL = land van minderheden.

Zie het [spel](#) en [lespakket](#) Demos.

Opkomstbevordering

- [Scholierenverkiezing](#)
- [Focus op meningsvorming, ook buiten VWO](#)
- [Lespakket van de Hogeschool van Amsterdam](#)
- [Nogmaals: schakel jongeren in](#)
- [Podcasts](#)
- [Theatershows](#)

Kiesgerechtigde leeftijd naar 16 jaar?

[Raad voor het Openbaar Bestuur](#) is voor, want:

- Weinig behoefte onder scholieren, maar het puberbrein is wel geschikt om te stemmen
- Begeleiding van democratische vorming
- Wennen aan stemmen werkt
- Versterkt vertegenwoordiging en legitimiteit
- Vermindert ongelijkheid opleidingsniveau

A blue rectangular background with a white grid pattern. A single red dot is located at the center of the grid. The text 'www.kiesraad.nl' is positioned in the lower right quadrant of the grid.

www.kiesraad.nl